

Szemző Tibor
Az élet vendége
Csoma-legendárium

Szövegkönyv
Sári László

01. jelenet, Rejtőzködő bölcs

1.zene

byang chub rdzong gi dben gnas hdi
Erős vára a rejtőzködő bölcsnek e világ

01. felirat

Kőrösi Csoma Sándor
1819 November 23-án indult el
Székelyföldről a magyarok
eredetének felkutatására, tizenhárom
élő és holt nyelv birtokában

Milarepa hangja tibeti nyelven
(tibeti Gurma ének)

"Erős vára a rejtőzködő bölcsnek e világ:
Hátul jégárfüggöny, aláhulló selyemkárpit,
Előttem csudás liget, álom-erdő, burjánzó.
Lent, a széles-nagy mezők: áradó tengerpázsit."

02. felirat

A Himalájába
Kanam falu buddhista kolostorába
nyolc év múlva érkezett meg

Vándor

Erős vára a rejtőzködő bölcsnek e világ:
Hátul jégárfüggöny, aláhulló selyemkárpit,
Előttem csudás liget, álom-erdő, burjánzó.
Lent, a széles-nagy mezők: áradó tengerpázsit.

02. jelenet, főcím

Az élet vendége

Csoma-legendárium

02. zene indul

nkhor ba mthan med mu mthan med par khyams
A végtelen s határtalan Forgatagban kell bolyonganod

Mesélő

Háromszéken máig úgy tudják, ha Tibetországból Csoma Sándor hazatér, ő lett volna egész Székelyföldön a király. Sokáig várták. Vannak, akik most is várják.

03. felirat

mesélő
Törőcsik Mari

04. felirat

producer
Durst György

“Recitálás” a Tibeti Halottaskönyvből tibetiül

Venni vagy elvetni való születés számtalan s határtalan sok van, s fényvilágosságaik támadtát mind elősorolni sem lehet. A makacs nemtudás eltakarja őket, s a végtelen s határtalan Forgatagban kell bolyonganod. Azért fontos most, hogy biztos helyre érij!

A halál a törvény testetöltése - így mondjuk.

A halál a fény fölragyogása - így mondjuk.

A halál a valóság - így mondjuk.

A halál a valóság - így mondjuk.

05. felirat

társproducer
Bognár Attila

06. felirat

fényképezte
Szaladják "Taikyo" István

07. felirat

vágó
Losonci Teri

Tevepakolás képei

08. felirat

festmények
Roskó Gábor

09. felirat

animáció
Papp Károly Kása
Kolozsvári Bálint

10. felirat

írta
Sári László

Boltos az ajtóban

11. felirat

Szemző Tibor filmje

03. jelenet. A legerősebb táncos
első legenda, animáció

Mesélő

Amikor a kereskedők karavánja a városba ért, nagy csattogós zeneszó hallott akkor mindenfelől az utcákból. Azt se lehetett tudni, honnan felől jön igazán. Amint beljebb értek, látja ám Csoma Sándor, hogy egy széles udvaron karikában állanak nők, férfiak vegyesen, s összefogóznak. A kör közepén áll egy hegedűs, s rendesen húz egy török-rác jellegű nótát. Ezt a többi citerával, réz csattogókkal, csörgentyűkkel, dobokkal kíséri, akár ördögtánc lenne odalent a pokolban. De nem ám az volt, hanem mennyegző! Bő bugyogóban, szűk kaftánban ezüst pikkelyekkel nő, férfi, mindegyik. Int akkor a kalmár a karavánjának, hogy megállás, megjöttünk.

- Negyedszer esküszik a legöregebb fiam, mit szólsz ehhez, te diák? Mondtam én neked, hogy nem vagyok szegény! Nekem is négy feleségem van ám! - fordult oda jó hangosan Csoma Sándorhoz. - Na, gyere bel!

És akkor Csoma Sándor bement a kalmárokkal az udvarba, beállt a karikába, így táncoltak együtt másnap hajnalig. e a mennyegző azután is még tíz napig tartott tovább. És a kalmár el nem eresztette a vendégeit. Éjjel-nappal táncoltatta, míg ki nem ájult a körből a teljes násznép, el nem horkolódott minden cigány. Meg akarta mutatni a gazdag kalmár, milyen víg nép a török, s hogy azok között is a legvígabb, leggazdagabb ő. De a legerősebb táncos az összes jelen való között nem a hetvenkedő kalmár volt ám, hanem maga Csoma Sándor. Ő maradt egyedül talpon tíz nap után. Egyedül bírta az ugrálást, a szünetlen muzsikás sárdagasztást. Ilyen nagy lakodalom azóta se volt az egész Balkánon, mondják.

- Aki tíz napig bírja a kalmárok lakodalmát, mehet egyenest Himalája-országba! Mint Csoma Sándor ment, ahogy abbahagyta a táncot, mindjárt. Le a mélybe, föl az égbe, keresztül az egész földgolyón át. Úgy ért oda, hogy meg se állt - állítja török, görög, bolgár még ma is. Bárki megtudhatja, ha azon a tájon jár.

04. jelenet, Meghökkenen állok, Himalaya

12. felirat

Kincsei, szépsége
talán csak ábrándozás

03. zene indul

Ton de myrmekon ton chrysorychon dermata idein phesin houtos pardaleais homoia
Az aranyásó hangyák bőréről azt mondja, hogy a párducbőrhez hasonlatos

Milarepa, tibeti nyelven

Hűs szél támad, a szellő szárnyán virágillat száll,
És a vízparti fűzfák szelíd táncot ringanak.
A tárulkozó végtelen mezők zsenge fűvét
jámbor állatsereg legelészi hajladozva.
A nyáját őrző pásztorok csendesen mulatnak,
A dal szavát messze hangzó furulyaszó váltja,
A világ magához köti mind a szolga-embert,
ki munkájával a földet egészen betakarja.

Vándor

Hűs szél támad, a szellő szárnyán virágillat száll,
És a vízparti fűzfák szelíd táncot ringanak.

Indiai tanítónő, hindi nyelven

Van azonban a Himalájának egy komorabb, barátságtalanabb arca is. Szemben a déli lejtők indiai paradicsomával, északon végtelen kopár fennsíkok húzódnak, ahol kegyetlen szélviharok pusztítanak. Csak az vegye erre az útját, akinek épp itt van dolga.

Vándor

Csak az vegye erre útját, akinek épp itt van dolga

Sztrabón, ógörög nyelven

A hegyekben aranyásó hangyák élnek. Ezek akkorák, mint a rókák, de a bőrük a párducéhoz hasonló. Nagy gödrökben laknak a hegyek gyomrában,

Vándor

A hegyekben aranyásó hangyák élnek. Ezek akkorák, mint a rókák, de a bőrük a párducéhoz hasonló.

Sztrabón hangja folyt.

és az aranyport, amit a hegyből bányásznak, a bányák bejárata előtt halmozzák fel, mint a vakondok. Olyan tiszta aranypor ez, hogy máris olvasható.

Vándor

Az aranyport, amit a hegyből bányásznak, a bányáik bejárata előtt halmozzák fel, akár a vakondok.

Vándor később

A mieink közül e tájat még nem sokan látták. Kincsei, szépsége, talán csak ábrándozás.

Professzor, szanszkrit nyelven

Az istenek ezredévei alatt sem tudnám elzengeni neked a Himalája dicséretét. Meghökkenően állok, s valami réges-régi ünnepi hangulat, borzongás kerít hatalmába. Mert a Himalája nemcsak szentély, templom, de maga is isten. A Himalája az isteni és az emberi világ legnagyobb csodája.

H. S. Landor, angol nyelven

A tavaktól északra fekszik a felséges Kailásza, a nagy szent hegy, úgy kétezer lábbal magasabb csúcsával, mint a Gangri lánc összes többi havas csúcsai. Sajátságos alakja következtében rendkívül érdekes.

Vándor

A tavaktól északra fekszik a felséges szent hegy, a Kailásza.

04. zene halkán indul

*At diabolus numquam in his plagis firmiter insistere potuit
Ám az ördög sohasem tudta igazán megvetni a lábát ezen a tájon*

Landor hangja folyt.

A festő szemének akkor volt a legteljesebb, amikor felhők lengték körül és enyhítették, alakították formáit. Ilyen körülmények között igen szépnek találtam, napfelkeltekor különösképp, amikor egyik fele vörösben és sárgában fürdött, sziklás tömege pedig méltóságteljesen állt a ragyogó arany háttér előtt. Távcsöveimmel, különösen a keleti oldalon, tisztán láthattam a szorost, amelyen az imádók körüljárják a hegy lábát... Erről a helyről tisztán látszott a hegy lába körül húzódó csík is, melyet az ördög kötele okozott, amikor megpróbálta lerántani az istenek trónját.

Vándor

Tisztán látszik rajta a csúcs alatt a csík, melyet az ördög kötele okozott, amikor le akarta rántani az istenek trónját.

Nagyenyedi diáktárs, latinul

De az ördög sohasem tudta igazán megvetni a lábát ezen a tájon, az imádók nem engedték megtörni a békét, a csodát.

Vándor

Ám az ördög sohasem tudta megvetni a lábát ezen a tájon.

05. jelenet, A szerecsenek partjainál
második legenda, animáció

Mesélő

Székelyföldön máig mesélik, hogyan ámult-bámult a világ, amikor Csoma Sándort valahol meglátták. Egyszer például, még útban Tibetország felé, majdnem elsüllyedt egy nagy hajó a szerecsenek partjainál. Akkora vitorláshajó volt, hogy elfért rajta fél szerecsenország. Csoma Sándor épp a hajóskapitánynál vizitált, amikor az árbócról rémes kiáltás szállt.

- Vigyázz! Jön a Fekete Orkán! - És máris abban a Szentpillantásban végigterült a tenger vizén egy sötét árny. Fölcsapott nyomában egy égiszerű hullám, az óriás hajót a hátára vette, aztán mint a szárnyaszegett kismadár, máris hullott vissza a magasból alá. Majd újból emelkedett megint fölfelé a szörnyű hullámok hátán. És ez így ment soká, csak úgy hempergőzött a hajó gyomrában a sok turbános szerecsen, fejtetőre állott velük a világ.

- Igazhívó deák uram! Ön Alekszandriában tudós mágus hírében áll - fordult akkor nagy tisztelettel Csoma Sándorhoz csuromvizes bugyogóban a kapitány. A Fekete Orkán odahaza mindenünket elpusztította már, odaveszett jószágunk, házunk, országunk, népünk jobbik fele, s a másik is most halálára vár. Mentse meg a maradékot, kérem, vegye elő a tudományát! - hajlongott alázatosan selyembugyogójában Csoma Sándor előtt, mire ő szótlanul a hajó orrába állt. Fölnézett az égen a sötét felhőre, és akkor meglátta benne a pokolbéli fekete sárkányt. És ahogy ma is beszélük, szelíden megszólította, aztán hosszú beszédbe kezdett hozzá. Senkise tudja, milyen nyelven szólt neki, s mit mondhatott. De a sárkány egyre csillapult, s végre kezes lett, mint a bárány. Aztán pedig úgy elillant, hogy attól fogva soha többé nem is látták.

Így maradtak a földön szerecsenek, különben nem is lennének már.

06. jelenet, Világhegy, Kanam falu

13. felirat

Az istenek ezredévei alatt
sem tudnám elzengeni neked
a Himalája dícséretét

05. zene indul

Devavarshasahasreshu 'pi na shaknuyam himalayasya stutim prakirtitum
Az Istenek ezredévei alatt sem tudnám elzengeni neked a Himalája dícséretét

Professzor hangja szanszkrit nyelven

Az istenek ezredévei alatt sem tudnám elzengeni neked a Himalája dícséretét. A Himalája az isteni és az emberi világ legnagyobb csodája. A Himalája nemcsak szentély, templom, de maga is isten.

Vándor

Meghökkenően állok, valami réges-régi ünnepi hangulat, borzongás kerít hatalmába. A Himalája nemcsak szentély, templom, de maga is isten.

Bengáli tanítónő és brit idegenvezető nő angolul

A Himalája komorabb, fenségesebb arcához szorosan hozzátartozik a Kailásza-hegy "kellemetlen szögletessége". Markáns barátságatlansága és az ezen a tájon tomboló vad szelek és viharok, mind a hegy legnevezetesebb lakóját, Siva istent idézik.

Vándor

A vad szelek és viharok mind Siva istent idézik.

később

Siva és isteni asszonyai lakják a szent Kailásza-hegy legmagasabb csúcsát.

Fölöttük a mennyek, a hegy tövében a középső, emberi világ, alatta a poklok szintjei.

bengáli és brit folyt.

Siva és isteni asszonyai lakják a szent Kailásza-hegy legmagasabb csúcsát. Fölöttük az égben már csak Brahma isten palotája áll.

később

A Siva családdal együtt él itt a legtöbb hindu és buddhista istenség. Fölöttük a mennyek, a hegy tövében a középső, az emberi világ, alatta a poklok különböző szintjei. A Kailásza a három világ középpontja és tengelye. Világhegy.

Vándor

A Kailásza a három világ középpontja és tengelye. Világhegy.

Professzor hangja szanszkrit nyelven

Az istenek ezredévei alatt sem tudnám elzengeni neked a Himalája dícséretét. A Himalája az isteni és az emberi világ legnagyobb csodája.

Első láma

Kanam falu kolostorának tetejéről minden hajnalban zene köszönti a felkelő napot. A tibeti buddhizmus itt csaknem ezer esztendeje változatlan formában létezik. A nap ezer esztendeje úgy kezdődik, hogy a zenész szerzetesek felmennek hangszereikkel a lapos tetőre. Először szép csendesen fújják hosszú fuvoláikat, majd ahogy a napkorong a keleti csúcsok fölé emelkedik, egyre hangosabban szólnak. Hangjuk végül teljesen betölti a kanami völgy mérhetetlen tereit.

07. jelenet, Az arabus király pompás ligetében
harmadik legenda, animáció

Mesélő

Egyszer, épp a nagy homokpusztát járván, Csoma Sándor hirtelen az arabus király pompás ligetében találta magát. Sok csudát, ragyogást látott már, de olyat még ő sem. Páfrányok hús árnyékában, csobogó szökőkutak közt kacskaringázva vezették az udvaroncok a palotába. Termeiben jégfényű kristályablakok előtt bíbor függönyök, mindenütt cirmos márványoszlopok, körös-körül óriás aranykádakban színes ékkövek, púposan. A király pont háborúban volt akkor egy közeli helyen, de estére hazavárták. Csoma Sándort addig illatos fürdőben kényeztették, könnyű, fehér arabus viseletbe öltöztették. Ezután a cselédekkel ütötte agyon az időt.

Az volt a szokása, hogy bármerre járt, akárkivel találkozott, azon nyomban eltanulta tőle a nyelvét. Hiába vitt magával már Székelyföldről egy zsák nyelvet az útra, sose volt neki elég. Az arabus király palotájában is addig-addig hallgatta a cselédnépet, hogy estére megtanulta annak a királynak a nyelvét. Éppen addigra meg is jött a háborúból haza a király. Amikor megtudta, hogy Csoma Sándor nála jár, örömeben akkorát rikkantott, hogy összefutott az egész előkelőség meg a szolganép. Ekkora megtiszteltetés ritkán ért akkoriban egy arabus királyt. Nagy lakomát rendelt, ettek, ittak, összebarátkoztak, és még azután is három éjjel, három nap Csoma Sándor szóval tartotta a barátját. Mesélt neki a falujáról, Nagyenyedről, Göttingáról, ahol iskolába járt. És arról, hogy ő is Ázsiában keresi hazáját, az otthoniak régi maradékát. Nagy ámuldozva hallgatta őt a király, csudálta ám Csoma Sándor bátorságát.

Amikor aztán kellett neki visszamenni a háborúba, mert már hiányolták, Csoma meg Tibetföld fele vette az útját, szívszakadva megölelték egymást. De hogy soha el ne felejtse ezt az országot, a király egy nagy aranyos könyvet ajándékozott neki. Akkorát, hogy négy szolga vitte Csoma Sándor után végig a messzi Himalája-ország kellős közepéig, ott meg fel egyenesen a tetejéig. Ezen aranyos könyvben az egész világ nyelvei voltak mind leírva, hogy amelyiket csak akarja, eltanulhassa belőle, s kedvét lelje benne, amíg csak él.

08. jelenet. ...Hogy ne támadjon benne vágyakozás...
kanami kolostor, szertartás

14. felirat

A szerzetes hűvösen szemléli a földi életet

06. zene indul

Frigide et longe
Hűvösen és távolról

Nagyenyedi diáktárs, latinul

A Himalája sziklabástyái között kolostorában rejtőzködő tibeti szerzetes hűvösen szemléli a földi élet eseményeit.

Milarepa, tibeti nyelven

“Ezt látom én, ki békességgel nézem e tájat.”

Nagyenyedi diáktárs

Hűvösen, békességgel, hogy ne ragadja őt magával a “létezés” indulata, vagyis az élni akarás szenvedélye. Hűvösen és távolról, hogy nyugalma rendíthetetlen legyen. Hogy ne támadjon benne vágyakozás a szépséget és örömet is bőséggel kínáló, ám mégiscsak szenvedéssel teli földi életben.

Első láma tibetiül

A Himalája sziklabástyái között kolostorában rejtőzködő tibeti szerzetes azt kérdezi: valódi szépség-e, valódi öröm-e az, amit örökösen fenyeget a mindig győzedelmes halál. Az elmúlás árnyékát vetíti mindenre, ami a közönséges ember számára boldogság. Azt kérdezi: a múlt szépség, a múlt öröm, a múlt boldogság - nem szenvedés-e inkább?

09. jelenet, Miként mentette meg Csoma Sándor a kalifát
negyedik legenda, *forgatott kép*

Mesélő

Máig beszélnek Bagdadban, hogy Csoma Sándor miként mentette meg a kalifát. Egyszer, amikor a palotából kettesben kilovagoltak, úgy elbeszélgettek, észre se vették, hogy elhagyták a város kapuját.

animáció

Már messzi kint jártak a homokos pusztában, de nem bírták abbahagyni a filozófiát. Egyszer csak látják ám, hogy a messzi távolban nagy porfelhő száll, egyre közelebb gomolyog hozzájuk. A porból aztán hirtelen feltűnt előttük egy egész perzsa lovashadsereg. Vágtattak, mint a szélvész Bagdad felé, ám ahogy a két magányos lovas meglátták, megtorpant és megállt a sereg.

- Kik vagytok?! - lépett elő tízezer lovas közül göndörsörényű, smaragdfülű paripáján maga a perzsa császár.

- Az vagyok, ki városában ma lovára szállt, s eltöprengve a világ dolgán, a pusztában idáig jutott. Ez vagyok magam, ez társam, s ez vagy te is, bármit csinálsz - felelt neki Csoma Sándor szép csendesen. - Nem lehet több az ember. Még ha egyik közülünk bagdadi kalifa is, egy másik meg perzsa császár.

- Ha egyikük valóban a bagdadi kalifa, intésemre máris halott, s enyém városa. De megtörténhetett volna ez a találkozás fordítva. Akkor az én életem múlna őrajta, s mindjárt utánam veszne Perzsia. Hát tényleg csak ennyi az egész? - tűnődött el Csoma Sándor szavain a pusztában a perzsa császár. Aztán lassan, rossz kedvűen megfordította paripáját. Majd erősen megsarkantyúzta és visszaszáguldott seregével falai mögé. Soha életében nem szállt nyeregbe katonái élén.

"Csak a szél, amit hiú markod szorít, sereged vezetvén. Minden, mi más, torz töredék, sorsod is az."

Olvasta később a császár palotája könyvtárában.

forgatott kép

"Csak a szél, amit hiú markod szorít, sereged vezetvén. Minden, mi más, torz töredék, sorsod is az."

Mondta Csoma Sándor a bagdadi kalifának, palotájába visszatérvén. Itt hagyták abba aznap a filozófiát.

A bölcs kalifa aztán elmesélte irástudóinak kettejük történetét, s azok följegyezték. Akik olvassák és értik a pusztai találkozás lényegét, máig idézik szavait. És sohasem felejtik, hálával emlegetik Bagdadban Csoma Sándor nevét.

10. Jelenet, Hol van hát lakásod?
Fatepur Sikhri

15. felirat

Hol van hát lakásod?

07. zene

Des Menschen Leben scheint ein herrlich Los
Az emberélet nagyszerűt ígér

Goethe hangja németül

Az emberélet nagyszerűt ígér:
Mily szép a nappal és nagy az éj!
S mi, bár becéznek égi hatalmak,
Alig örvendünk a tündöklő Napnak.
Zavaros harcba sodródik az ember,
Előbb magával, aztán a többiekkel.

Vándor

Az emberélet nagyszerűt ígér:
Mily szép a nappal és nagy az éj!
S mi, bár becéznek égi hatalmak,
Alig örvendünk a tündöklő Napnak.

A Vándor és a Hold hangja, arab nő

- Hol van hát lakásod? Hol van lakása a tündérnek, a lepkének? Hol van lakása az embernek? - kérdezte a vándor a Holdtól. - Hol van? Merre van?
- A tündér otthonává teszi a hegyet, a sziklát, a fát, a lepke otthona a fűszál, a levél, a virág. Az ember pedig otthonává teszi az egész Ég alatti világot. Bárhol lehet hát lakása - válaszolta a Hold. - Csakhogy ez pont olyan, mintha sehol sem lenne - tette hozzá.
A vándor a rémülettől megállt. Aztán elindult, de lassabban emelgette a lábát. - Bárhol lehet lakása, mégsem találja otthonát. Bárhol lehet lakása, mégsem találja otthonát - ismételte a jövő különös ígérését. - Merre menjek hát ezután?

Vándor

Hol van hát lakásod? Hol van lakása a tündérnek, a lepkének?
Hol van lakása az embernek?

Bárhol lehet lakása, mégsem találja otthonát.
Merre menjek hát ezután?

11. Jelenet, Ki látja önmagát?

16. felirat

Ki látja önmagát?

Goethe verse, német női hang

Ki látja önmagát? Ki tudja, mit tehet?
Mondd, ki álmodó köztünk? És ki bátor?
Hogy mit tettél, a holnap mondja meg,
Mi jó, vagy mi rossz, eldől magától.

08. zene

Wer kennt sich selbst?
Ki látja önmagát?

Második Láma, tibetiül

A vajban a tej nem látszik,
a Tanítás néma titok.
Tudásból nem-tudás fakad,
szívedre bízd látásodat.

Vándor, a lámával együtt

A vajban a tej nem látszik,
a Tanítás néma titok.
Tudásból nem-tudás fakad,
szívedre bízd látásodat.

Csodálatos Ébredés Tündére, perzsául

Így szólt egy hang a vándor mellett: Én vagyok a Csodálatos Ébredés Tündére. Innét nem messzire van otthonom a Nagy Üresség Árnyékbirodalmában, túl a Könnyhullató Bánat Tengerén, a Megszabadított Tavasz Hegyei között, az Örök Illatok Barlangjaiban. Vezénylője vagyok a keleti szelek szárnyán utazó álmoknak, bírāja az alvóknak, akiknek lelke azért száll fel álmukban az Égbe, hogy visszatérve enyhítse a földi terhek kínját.

Vándor

Én vagyok a Csodálatos Ébredés Tündére.
Vezénylője az álmoknak, bírāja az alvóknak,
akiknek lelke azért száll fel álmukban az Égbe,
hogy visszatérve enyhítse a földi terhek kínját.

Tündér folyt.

Így szólt a vándor: Ó, bárcsak mindig álmodhatnék, lakhatnék országodban!

Vándor

Ó, bárcsak mindig álmodhatnék, lakhatnék országodban!

Tündér folyt.

Ha majd földi tested végsőképp leveted, ez a táj otthonod lehet. Addig nálam csak vendég lehetsz, míg álomba merülten tested odalent felejtet. Ugye, érted?

Vándor

Ha majd földi tested végképp leveted, ez a táj otthonod lehet. Addig nálam csak vendég lehetsz, míg álomba merülten tested odalent felejtet.
Ugye, érted?

12. Jelenet, Létkerék

09. zene

ekbār bhābo āmi nā thākle rātrir rūp kemon hatō?
Mert képzeld el, milyen lenne az éj nélkülem!

Francis Bain, bengáli nyelven

Amint ott feküdtem, felpillantottam és megláttam a Hold sarlóját a bíborkék levegőben. A hegycsúcs homlokán lebegett, s szelídfényű sugárudvara széppé varázsolta az ég gyászszötétjét. S miközben csodálattal néztem őt, az Ég homlokáról a Hold lehajolt hozzám és a fülembe suttogott.

Vándor

Amint ott feküdtem,
felpillantottam
és megláttam a Hold sarlóját a bíborkék levegőben.

később

S miközben csodálattal néztem őt,
az ég homlokáról a Hold lehajolt hozzám
és a fülembe suttogott.

Hold, bengáli nyelven

- Lásd, én vagyok az éj csillaga, az Ég homlokdíszé, a homály égiteste, a minden képzeletet felülmúló bűbajos szépség megtestesülése.

És te, aki az én ragyogásomban fürdesz, ezüstös áradatomban úszol, mely lágyabb és szelídebb, mint a legdrágább pillantás, nem akarsz-e hódolni nekem? Mert magam is istenség vagyok. A gyógyfüvek sarjasztója, a lélek orvossága, hús, halovány, csodás éjféli madonna.

Nem akarsz-e főt hajtani előttem, ahogyan minden idők emberei tették valaha régen, és ahogyan a Kelet népei még ma is teszik. Kik az istenek istenének fürtös homlokára helyeztek engem díszül, és e nagy sötét világ fölséges és egyetlen ékességének neveznek engem? Mert képzeld el, milyen lenne az éj nélkülem! Jéggé dermedt sötétség, vak félelem.

Titokzatos hattyú, kámfortelt kehely, ezüsthajó, kristálygömb, hús ambróziát hullató. Sok néven emlegettek engem a régiek, és amikor megneveztek, mindig asszonyok nevén.

Vándor

Nem akarsz-e hódolni nekem?

Hold, folyt.

Mert jelképe vagyok annak az erőnek, mely egyszemélyben anya, hitves és leány, mely csak vonz és nem taszít. A vonzásnak és a vonzalom erejének, melyet az ember magyarázni nem tud. De átadja magát neki. Mert benne rejlik minden szépség, és benne rejlik minden érzés.

13. Jelenet, A hegy legszebb tündérlánya
ötödik legenda, mozgó hold

Mesélő

Éjszakának éjszakáján Csoma Sándor egyszer hosszan eltűnődött a hold változékonyságán. Az újhold fényes sarlóján, a fogyó hold karcsú csónakján, a telihold tébolyító erején, a holdtalan éjszakák dermedt némaságán.

animáció

10. zene

Hiába marasztalta, itt sem maradhatott

A Kaukázus egyik sziklabástyáján üldögélt, barátja, a hegy istene vendégeként. Oldalvást körös-körül virágbaborult gránátalma- és égiszilvafák illatoztak, alatta végtelen mező.

- Odalent a völgyben füvek ezüst tengerárja. Látja amint a szél a hullámaint formázza? - szólalt meg váratlanul Csoma Sándor mellett a hegy legszebb tündé

rlánya. Csoma látta a hegy holdfényben fürdő pázsitját és hallotta a csengettyű hangú tündérleányt. De reánézni nem mert. Szébb volt, mint a hold és vele együtt a kaukázusi ég összes csillaga.

- Hány éve nézed a tavaszi égbolt apró holdját és tízezerszer milliárd csillágját, kicsi tündérleány? - kérdezte tőle halkán Csoma Sándor, messze előre tekintve, le nem vette a füvek ezüst óceánjáról a szemét.

- Én örök időktől fogva nézem az égbolt holdját és tízezerszer milliárd csillagját - felelte neki a tündérlány. - Annyi éve, ahány éve áll itt e hegy, jár fönn a hold, és ő is néz rám. És örök időig nézni fogjuk egymást, amíg csak világ a világ. De minden nappal azért egy kicsit öregebb leszek - tette hozzá együttérzését mutatván a halandó vándor iránt. - És te, tudós vándor? Mióta nézed az ég holdját és csillagzatát? - kérdezte aztán.

Számolhatnám az éveket, de nem teszem. Megrémülnék gyors múlásuktól. Ezért én is úgy élem az életet, ahogy te élsz. Leszek, míg lennem kell, míg akarja az ég. Ám míg múlik e véges földi lét, én minden nappal sokkal, de sokkal öregebb leszek - válaszolt a tündérnek komoran Csoma Sándor, s így is gondolta egészen. - Maradj itt velem a szirten, s megszűnik életed múlása. Attól fogva a hegy isteneivel és tündéreivel örökké élsz - kérte akkor csendesen a tudós vándort a tündérlány.

De Csoma Sándort ő is hiába marasztalta, itt sem maradhatott. Elhagyta hamarost a Kaukázust és a szépséges, csengettyűhangú tündérlánykát.

forгатott kép, nehéz léptek

Várt rá Tibetország, oda úzte őt a vágy. Társa volt a konok fegyelem,
mégis nehéz lett lépte ezután. Végig, egész, hosszú földi útján.

14. Jelenet, A lelke égi származék

17. felirat

A lelke égi származék.
Nem érinti a földi lét.
Szenvedése tűnő felhő,
Az elborult ég látomás.

Harmadik Láma, tibeti nyelven

A lelke égi származék.
Nem érinti a földi lét.
Szenvedése tűnő felhő,
Az elborult ég látomás.

11. zene

Na motealleghe be alam-e asemani, na motealleghe be alam-e donyavi
Sem az égi, sem a földi világból való

Perzsa mesemondó

A vándor egy tóparton megállt. Félig nyílt lótoszok szirmain harmatcseppek csillantak. Tündéri ujjak munkája. Úgy szórták hajnali gyöngyeiket a fehér szirmokra, hogy a virág a víz tükre meg sem billent. És a parton a gyenge fűszál meg se hajolt.

A vándor nézte a lótoszkelyheket, nézte a fűszálat. Nézte a harmatcseppet, az egyszerre égi és földi csodát.

Vándor

A vándor egy tóparton megállt.
Nézte a lótoszkelyheket, nézte a fűszálat, nézte a harmatcseppet.

Yomo, tibeti nyelven

E világnak minden dolga
vízben tükröződő kép csak.
Lásd s tudd: e tűnő rajzolat
Sohasem lehet valóság.

Vándor, a Yomoval

E világnak minden dolga
vízben tükröződő kép csak.
Lásd s tudd: e tűnő rajzolat
Sohasem lehet valóság.

Elvágódó perzsa vándor

- Idegen vagy! Sem az égi, sem a földi világból való.

Vándor

Idegen vagy! Sem az égi, sem a földi világból való.

Elvágódó vándor folyt.

- Vándor vagyok - szólt, s aztán hallgatott.

Vándor

- Vándor vagyok - szólt, s aztán hallgatott.

Német nő

- Fájdalmak közt az útját egyre járja,
nyugtalan lelke egyre csak hevül,
égi szellemek pompázó mezőin
könnyű álmában kedve felderül -

Vándor egyidejűleg

- Fájdalmak közt az útját egyre járja,
nyugtalan lelke egyre csak hevül,
égi szellemek pompázó mezőin
könnyű álmában kedve felderül -

Yomo és Első láma, tibeti nyelven

Az érzékek felismerik
az elme képzelgéseit.
Hamis és való, innenső
És túlsó - szétválasztható.

15. Jelenet. Nagyon megörültek akkor a maharadzsák,
hatodik legenda, animáció

Mesélő

Mikor Csoma Sándor egy szép napon India földjére érkezett, hát nagyon megörültek akkor a maharadzsák. Tudós csudatevő híre sok idővel megelőzte őt, már alig várták. Éjjel-nappal csak a palotáikat takarították, lányaikat csinosították. Amikor aztán Csoma Sándor végiglátogatta valamennyit, és asszonyt mégse vett egyiktől se, nagy lett ám a királylányok közt a sírás-rívás. Mind azt gondolták, azért nem kellett neki addig se román, se bolgár, se török, se görög, se szerecsen, se arabus, se perzsa, se tatár, mert teljes szívével csak indiai lányra vágy. Hiába voltak azonban okosak, szépek, dolgosak, hiába értették a kerti munkát, a költészetet, a muzsikát, Csoma Sándornak egyik se kellett, csak ment tovább.

Pedig ők aztán igazán tudták, hogy van egy ország, hol a kristálypaloták ablakai mögött örökké mámoros, dús illatot lehelnek a szobák, éj s nap gyönyörök forró forrásai buzognak, s ligeteikben sohasem hervad el a virág. Ám Csoma Sándornak ezt a sok szépséget is mindhiába mondták.

De mit is kezdett volna, szegény, annyi sok királyleánnyal? Ha azt egyszer mind hazahozza, hát ellepte volna Székelyföld minden táját az a sok csupa napkeleti királylány!

16. Jelenet, Lenn délen, forró ég alatt...

12. zene

dwags mo rnam-thar legs pa mi rtag hchi ba med na
Bőkedvű lányok közt élnék, végtelen hosszan, s boldogan

18. felirat

A bűn pompás és bűvölő!
Csillogó színes buborék.
Mikor a Tudás eléri,
Szertefoszlik a ragyogás.

Lámahang, tibeti nyelven

A bűn pompás és bűvölő!
Csillogó színes buborék.
Mikor a Tudás eléri,
Szertefoszlik a ragyogás.

19. felirat

Lenn délen, forró ég alatt,
bőkedvű lányok közt élnék
végtelen hosszan, s boldogan,
ha megengedné - a Halál.

Lámahang, tibeti nyelven

Lenn délen, forró ég alatt,
bőkedvű lányok közt élnék
végtelen hosszan, s boldogan,
ha megengedné - a Halál.

20. felirat

A vágyódásból bűn fakad,
a bűnből hamis képzetek.
Pedig a lelkek, szegények,
csupán szeretni akarnak.

Lámahang, tibeti nyelven

A vágyódásból bűn fakad,
a bűnből hamis képzetek.
Pedig a lelkek, szegények,
csupán szeretni akarnak.

17. Jelenet, Szépet és merészet álmodott aznap
Ganges, Varanasi

13. zene

Mahāśay hamārā deś tumhāre jṛān se chamak rahā hai.

Uram, tudós híred nagy fénnel ragyogja be égi országunkat!

21. felirat

Szépet és merészet álmodott
aznap, ki tudja, miért?

Indiai udvarmester, hindi nyelven

Íme, a királylány!

Indiai palotahölgy, hindi nyelven

Íme, a királylány!

Álombeli kirány, hindi nyelven

Uram! Tudós híred nagy fénnel ragyogja be égi országunkat! Bölcsességednek a legfényesebb ékkövek között sincs párja. A lányomnak még nincs férje, s én sok bölcsét meghallgattam már. Híredet hallván döntöttem, a királylányt neked szánám. Megfelel-e kívánságom a te óhajodnak is?

Vándor

Uram! Tudós híred nagy fénnel ragyogja be égi országunkat!
Híredet hallván döntöttem, a királylányt neked szánám.

később

Íme, a királylány!
Megfelel-e kívánságom a te óhajodnak is?

Hindi mesélő

A királylány és a vándor meghajoltak egymás felé, majd fenéig itták a tökhéjcsészéket. Ezzel házasságukat megpecsételték, s a szolgálók gyertyák halvány fényénél a nászszobába vezették őket. Az ágy vörös korallból készült, s feldíszítették a hét drágakövel. Függyeinek ragyogó apró ékkövek csüngtek, alattuk párnák és takarók puha öblei vártak rájuk.

Vándor

A királylány és a vándor meghajoltak egymás felé, és a szolgálók gyertyák halvány fényénél a nászszobába vezették őket.

Bengáli mesélő

Miközben a vakító holdfényben a vándor a földi életen és az égi álmokon tűnődött, térdére hajotta a fejét..

Vándor

Szépet és merészet álmódott aznap, ki tudja, miért?
Talán félt.
Attól, hogy az álom folytatódik, vagy attól, hogy véget ér?

Bengáli mesélő folyt.

Szépet és merészet álmódott aznap, ki tudja, miért? Belefáradt a földi sietségbe és az égi kalandba egyaránt. El is aludt volna könnyedén, ha nem fél [...] De a vándor félt. Vagy attól, hogy az álom folytatódik, vagy attól, hogy véget ér. Ő sem tudta, melyiket szeretné.

Vándor

Szólj, vándor, égi társam! Látszik-e onnan,
mit kutat az ember ideleln a porban?

Tűnődő vándor, bengáli nyelven

Szólj, vándor, égi társam! Látszik-e onnan,
mit kutat az ember ideleln a porban?
Bűvös árnyak között forog tébolyultan,
Jelek erdejében bolyong vakon, kínban.

Hold, bengáli nyelven

Örökké ugyanazt: önmagát keresi.
Ám térképén az utat sohasem leli.
Úzi az elszánt ész, csatát csatára vív,
A könyv lapján az elme küzd, soha a SZÍV.

Vándor

Örökké ugyanazt: önmagát keresi.
Ám térképén az utat sohasem leli.

18. Jelenet, Csoma szavát adja,
hetedik legenda, Forgatott kép

Mesélő

Csoma Sándor aztán egy nap ott állt végre magában a Himalájahegy tetején. Nézelődött, forgolódott, látszott onnan az egész világ. Azért ment föl oda, hogy meglássa a magyarok maradékát. De hogy éppen arra járt, eszébe jutott hirtelen az angol király. Egyszer, még nagyon régen, arra kérte őt az angol király, hogy ha a Himalájahegyre felér, kis időt szánjon rá, és olvassa ki a tibetiek könyvtárát.

animáció

Senkit az egész földkerekségen nem talált, aki képes lenne rá. Magyarázta akkor Csoma Sándornak a király, Csoma pedig szavát adta, hogy sort kerít rá.

Forgatott kép

Bement hát a szerzetesek egyik kolostorába, s megkérte őket, hogy nyissák ki a könyvtárt. Amikor kinyitották, Csoma Sándor bement, s egy ültő helyében elolvasott tízezer tibeti könyvet. Azután fölállt, s igen erősen elgondolkodott.

14. zene

Omnes de India nuntii perpendendi sunt sedulo
Alaposan meg kell fontolnunk az Indiáról szóló tanításokat

Mesélő folyt.

A tibeti könyvek azt állították, hogy a látás számára nincs más, csak amit mutat neki a világ. Az pedig mind káprázat, valótlan, mert örökös benne a változás. Mire megismerné az ember, már teljesen más. Csoma ezután sokat tűnődött azon, hogy miért érdeklődik ez az angol király. És egy kicsit aggódott is, vajon megérti-e egészen a tibetiek gondolatát. Visszaült hát a könyvekhez, és csinált a királynak egy jó nagy tibeti-angol szótárt. Hadd forgassa ő maga a könyveket, míg csak fel nem fogja, milyen tünékeny is a valóság.

19. Jelenet, Minden lángban áll...

22. felirat

Minden lángban áll!

Lángban áll a szem, lángban állnak a képek, lángban áll a fül,
lángban állnak a hangok, lángban áll az orr, lángban állnak a
szagok, lángban áll a nyelv, lángban állnak az ízek, lángban áll a
test, a tárgyak, lángban áll az értelem, lángban áll a gondolat!

15. zene

Die Sieben Worte, Introduzione, vonósnégyes

Sziddhartha Gautama Buddha, páli nyelven

Amikor a Magasztos elegendőnek látta az Uruvelában töltött időt, tovább vándorolt Gajászísza felé, nagyszámú szerzetes kíséretében. Ezer szerzetes kísérte, akik előzőleg mindannyian remetek voltak. Ott Gajá város mellett, a Gajászísza hegyen tartózkodott a Magasztos az ezer szerzetes társaságában. Ekkor a Magasztos így beszélt a szerzetesekhez:

Minden lángban áll, szerzetesek. Mi minden áll lángban, szerzetesek?

Lángban áll a szem, lángban állnak a jelenségek, lángban áll a látás, lángban állnak a látványok, lángban állnak a látványok okozta érzések, akár kellemesek, akár fájdalmasak, akár sem kellemesek, sem fájdalmasak. Mi gyújtotta lángra őket? A szenvedély tüze, a harag tüze, a balgaság tüze gyújtotta lángra; a születés, az öregség, a halál, a bánat, a fájdalom, a szenvedés, a szomorúság, a gyötrellem gyújtotta lángra, mondom nektek.

Lángban áll a fül, lángban állnak a hangok, lángban áll a hallás, lángban állnak a hallomások. lángban állnak a hallomások okozta érzések, akár kellemesek, akár fájdalmasak, akár sem kellemesek, sem fájdalmasak. Mi gyújtotta lángra őket? A szenvedély tüze.

Női beszélő, szanszkrit nyelven

- Szólt Sziddhartha Gautama Buddha, amikor meghirdette tanítását.

23. felirat

- szólt Sziddhartha Gautama Buddha, amikor meghirdette tanítását.

20. Jelenet, Csoma örökre becsukta könyveit
nyolcadik legenda, forgatott kép

Mesélő

Csoma Sándor a tibeti könyvek közt sok-sok évet eltűnődött a magas Himaláján. Az odalent folyvást bolygó létvilág zaja nem ért fel hozzá. “Amott a tó vizén kicsiny kép az odafönn tündöklő nagy Ég. Lent hamis rajzolat a való, puha ürességbe illanó.” Olvasta a könyvekben a Tanítást, itta minden szavát. Aztán följegyezte az angol királynak, hogy a tibeti írások szerint egyetlen hatalmasság létezik csak a világon: a mindenben jelenlévő és változatlanul múló Idő. Láthatatlan és mindent uraló. Csillagok pályáját igazító és fűszálakat nevelő. Teremtő és pusztító. Nap és Hold fölött trónoló. Ő az egyetlen valóság, s minden, mi rajta kívül létező, csupán arra való, hogy megmutatkozzon benne Ő.

Följegyezte az angol királynak, hogy a tibeti könyvek szerint más dolgokon töprengeni, terveket szőni, iparkodni egyenesen bárgyúság. Figyeljen hát jól, hagyja múlni szépen az időt. Ne mutassa erősen magát, ne szabjon a múlásnak irányt. Az akarnokság megbosszulja magát. Figyelmeztette egykoron Csoma Sándor az angol királyt.

Ő maga pedig, ezután örökre becsukta könyveit. Attól fogva még gyakrabban és még hosszabban fürkészte kolostora ablakából a Himalája arcát.

21. Jelenet, Bolond, aki a dolgok nevei közt kapirgál
“Lámatánc”

24. felirat

A Zöld Szirtfok alatt van otthonom

16. zene

Qing geng feng xia yi gu song
A zöld szirtfok alatt van otthonom

Tűnődő angol nő

- Bolond, aki a dolgok nevei közt kapirgál! Mintha múlhatnék a néven, ami csak némán tud létezni. A megnevezés sohasem tökéletes, a szó mindig kevés, hibás. Ám mindenünnen szavak tízezrei merednek ránk, ők mutatnak az elmének irányt. De hogy mit akarnak mondani a szók, nem értjük mindig jól, vagy elfelejtettük már. Hogy milyen lehet a szavakba öltöztetett valóság, lassan azok se tudják, akik a tudós könyveket írják.

Vándor

- Bolond, aki a dolgok nevei közt kapirgál!
Mintha múlhatnék a néven, ami csak némán tud létezni.

angol nő

Lassan azok se tudják, akik a tudós könyveket írják.

Vándor

Ám mindenünnen szavak tízezrei merednek ránk, ők mutatnak az elmének irányt. De hogy mit akarnak mondani a szók, nem értjük mindig jól, vagy elfelejtettük már.

Kínai férfi

Honnan jövök, hová megyek?
Nem ti szabtok annak irányt.
A Zöld Szirtfok alatt van otthonom.
Kerestek engem? Hiába?
Száz mélység és száz magasság
Választ el minket.
Próbálkozzatok, jöjjetek!
Csak egy nevetéssel
Üdvözöllek bennetek.

Vándor (egyidejűleg)

Honnan jövök, hová megyek?
Nem ti szabtok annak irányt.
A Zöld Szirtfok alatt van otthonom.
Száz mélység és száz magasság
Választ el minket.
Próbálkozzatok, jöjjetek!
Csak egy nevetéssel
Üdvözöllek bennetek.

22. Jelenet, A föld alatti világ mélyén
kilencedik legenda, animáció

17. zene

A föld alatti világ mélyén

Mesélő

Amikor Csoma Sándor a Himaláján már nem tett semmi mást, csak nézte az eget, a hegyet, a követ, a fát, nézte, mit csinál a fűszál, a virág, a bogár, a madár, megint hosszan eltűnődött. Azután egy nap úgy döntött, hogy alászáll. Odafönt a tibeti könyvekből megtanulta, mit rejt az anyagon túli világ, most elindult, hogy lássa, mi lehet az anyagi világnak innenső oldalán. Elkészönt a tibeti kolostor tudós szerzeteseitől. Mélyen meghajoltak egymás felé, aztán elindult a völgyben lefelé a folyó partján. Csak nézték, milyen gyorsan távolodik. Először akkora volt, mint egy holló, majd mint egy légy, végül pedig mint egy mákszem. Aztán eltűnt a szemük elől.

Amikor útján ismét a középső birodalomba ért, ott még egyszer utoljára megállt. Körültekintett, hogy lássa, mit csinál az ember. Érti-e sorsát, dolgát az iparkodó földlakó? Vagy csak odafönt a tűnődő érti? Merre tart, mi vár rá? Tudni akarta, mielőtt őket is elhagyná. Nézte, nézte sokáig a sokadalmat, s faggatta köztük az okosabbakat. Aztán egy nap innen is továbbállt.

- Engem az érdekel, voltam-e mielőtt megszülettem, leszek-e a halál után? Hol voltam, hol leszek? Tud-e rólam most a föld alatti világ, s ha alászállok, tudok-e majd rólatok én? Míg nem hívott a halálból élet, s az életből halál, míg nem voltál vendége az Égnek, s a föld alatti mélynek, csak unt vendége vagy sárnak és sötétnek - szólt még itteni társaihoz, aztán már nem látta őt többé soha senki. Hosszan bámultak utána.

Titkon azt remélték, a föld alatti világ mélyén nemcsak önmaga előzményét, de ősei maradékát is megleli.

23. Jelenet, Búcsú minden földlakótól

25. felirat

A halál a törvény testetöltése - így mondjuk.
A halál a fény fölragyogása - így mondjuk.
A halál a valóság - így mondjuk.

18. zene

Nothing at all is, only you are insofar as you are at all
Nincs semmi sem, csak ti vagytok, míg vagytok egyáltalán

Búcsúzó vándor, angolul

Nincs semmi sem, csak ti vagytok, míg vagytok egyáltalán. Legjobb tehát, ha ezután már mindent magatokkal intéztek el. Átlátni a valóság titkát, ismerni az okokat és a törvényt. Megszabadulni a vágyak indulatától, a létezés indulatától, a tudatlanság indulatától. Legyőzni a születést, legyőzni a halált. Ez most már a ti dolgotok. Menjetek! Menjetek tovább!

Vándor

Nincs semmi sem, csak ti vagytok, míg vagytok egyáltalán. Legjobb tehát, ha ezután már mindent magatokkal intéztek el. Átlátni a valóság titkát, ismerni az okokat és a törvényt. Ez most már a ti dolgotok. Menjetek! Menjetek tovább!

“Recitáció” a Tibeti Halottaskönyvből

Venni vagy elvetni való születés számtalan s határtalan sok van, s fényvilágosságaik támadtát mind elősorolni sem lehet. A makacs nemtudás eltakarja őket, s a végtelen s határtalan Forgatagban kell bolyonganod. Azért fontos most, hogy biztos helyre éj!

A halál a törvény testetöltése - így mondjuk.
A halál a fény fölragyogása - így mondjuk.
A halál a valóság - így mondjuk.
A halál a valóság - így mondjuk.

24. Jelenet, Vannak, akik ma is várják
tizedik legenda, animáció

Mesélő

Háromszéken máig úgy tudják, ha Tibetországból Csoma Sándor hazatér, ő lett volna egész Székelyföldön a király. Sokáig várták. Vannak, akik most is várják.

Bizonyos, hogy mire megjárta a három világot, ő lett a legokosabb ember, aki valaha élt. Itt királyok lesték a szavát, innen és túl, sárkányok, lidércek, istenek, tündérek csodálták tudományát. Mindent tudott az égi és földi világról, ismerte a poklok legsötétebb zúgát.

Sokáig várták. Vannak, akik ma is várják.

19. zene indul

Kya ajab saz hai yah shahnai - "shahnai"
Micsoda csodás hangszer ez a sehnái!

húzott főcím

VÉGE